

• Τζαρκοβίτς.	8500	—	—	46
Καϊμακαμλ. Παρχιμ- θίας	10500	4500	—	67
Μουδιρλ. Μετσόβου	7000	—	—	7
τὰ λαμβανόμενα ἐκ τοῦ τῶν Φιωλιωτῶν	3000	200	—	46
ἄθροισμα	169500	27400	3700	526

Ἐξ ὧν Ἑλληνόφωνοι μὲν 158,000. Ἀλβανόφωνοι 32,600 καὶ Βλαχόφωνοι 10,000. Ἐν συνόλῳ δὲ οἱ κάτοικοι τῶν ἀνωτέρω ἐπαρχιῶν Ἡπείρου καὶ Θεσσαλίας 424,600, πόλεις δὲ καὶ χωρία 526.

Δὲν συνιστῶμεν πολὺ τοὺς ἀνωτέρω ἀριθμοὺς, οὐδ' ἐπιμένομεν εἰς τὴν ἀκρίβειαν αὐτῶν· διότι ἐν Τουρκίᾳ ἡ κατάστρωσις στατιστικῶν πινάκων εἶναι τὸ δυσχερέστατον τῶν ἔργων, καὶ οἱ τελειότεροι αὐτῶν δύνανται ἐνίοτε ν' ἀπέχῃσι τῆς ἀληθείας κατὰ 20 0/0 ἢ καὶ πλέον. Ἀλλ' ὅπωςδήποτε θεωροῦμεν τὰς ἀνωτέρω πληροφορίας ὡς τὰς ἀκριβεστέρας πατρῶν καὶ ἐπαρκεῖς ὅπως δώσωσιν ἰδέαν τινὰ τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν θρησκευτικῶν ὑποδιαιρέσεων τῶν κατόικων τῶν ἐν λόγῳ ἐπαρχιῶν.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἴτε ὁ ῥόυς τῶν ποταμῶν Πηνειοῦ καὶ Οὐράμιδος, εἴτε τὰ πρὸς ἄρκτον τῶν κοιλάδων αὐτῶν ὅρη ληφθῶσιν ὡς σύνορα, ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων καὶ ὁλόκληρος αὐτῆς ἡ ἐπαρχία, ἣν ἡ Γ. Πύλη λέγεται διατεθειμένη νὰ ἀρνηθῇ, ἀναγκαίως συμπεριλαμβάνονται εἰς τὰς ἀποδοθείσας τῇ Ἑλλάδι χώρας. Ἀπὸ τοῦ παρὰ τὸ Μέτσοβον ὄρους Μαυροβουνίου, ἐνθα αἱ πηγαὶ τοῦ Πηνειοῦ, μέχρι τοῦ Μαυροβουνίου, ἢ τῶν Δολιανῶν, ἐνθα αἱ τοῦ Καλαμά, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀχθῇ γραμμὴ ἐνώσεως μὴ ἀρίστα ἐντεῦθεν αὐτῆς τὰ Ἰωάννινα.

Ἐν Γαλλίᾳ ὑπάρχουσιν ἤδη 4000 περίπου φωτογραφικὰ καταστήματα, ὧν ἡ ἐτησίᾳ πρόσδοσις ὑπερβαίνει τὰ 30 ἑκατομύρια φράγκων. Ἐκ τούτων τὸ τρίτον ἀνήκει εἰς τὰ ἔξοδα τῆς παραγωγῆς, τὸ ἕτερον τρίτον εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ τὸ τελευταῖον εἰς τὰ γενικὰ ἔξοδα καὶ κέρδη. Ἡ φωτογραφία ἀνεκαλύφθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Niepce κατὰ τὸ 1827, εἶτα δὲ ὑπὸ τοῦ Daguerre, ἡ δημοσίευσίς τῶν πειραμάτων τοῦ ὁποίου κατὰ τὸ 1829 εἰσήγαγε τὴν νέαν ταύτην τέχνην εἰς τὴν κοινὴν χρῆσιν.

ΠΕΡΙ ΔΗΜΕΥΣΕΩΣ ΕἴΤΕ ΕΚΚΛΗΚΕΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙΣ.

Ὁ λόγος, ὃν ἐξήνείκεν ὁ ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ σταυρωθεὶς, ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνον ζήσεται ἄνθρωπος, εἶναι ἀληθέστατος. Δὲν εἶναι μόνον ὁ ἄρτος, εἴτε ὁ ἀὴρ καὶ τὸ ὕδωρ, τὰ ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα πρὸς συντήρησιν τοῦ ἀνθρώπου· ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα τινὰ λεληθότως τὴν αὐτὴν τοῖς ἀνωτέρω παρέχοντα τῷ ἀνθρώπῳ χρησιμότητα· ἐν ἐκ τούτων εἶναι καὶ ἡ ἰδιοκτησία. Εἶναι δυνατόν νὰ φαντασθῇ τις ἀνθρώπον οἰασσάμενον ἡλικίας, ἡ τάξεως, ἡ πολιτισμοῦ, μὴ διεκδικοῦντα, ἔστω καὶ ἐλάχιστόν τι, ὑπὲρ αὐτοῦ ὡς ἴδιον κτῆμα; Ἐντεῦθεν γίνεται δῆλον πόσον ἀναγκαῖα καὶ σπουδαία ἔμα ἡ ἰδιοκτησία καὶ ὅπως ἡ πολιτεία ὀφείλει νὰ προστατεύῃ καὶ συντρέχῃ αὐτῇ. Τοῦτο ἄπασαι αἱ σημεριναὶ νομοθεσίαι διακηρύττουσι, διαφωτισθεῖσαι ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, ἐνῶ αἱ ἀρχαῖαι, ὡς ἡ ἐλληνικὴ καὶ ἡ ῥωμαϊκὴ, ἐν ἀγνοίᾳ ἔτι καὶ σκότει οὐτος τοῦ περὶ ἰδιοκτησίας ζητήματος, ἀνεγνώριζον καὶ ἐπέτρεπον καθ' ὠρισμένας περιστάσεις τὴν δήμευσιν τῆς περιουσίας τῶν πολιτῶν. Σήμερον ἐν σπανίᾳ τινὲ μόνον περιστάσει ἐδόθη τὸ δικαίωμα τοῦτο τῇ πολιτείᾳ, καὶ τοῦτο ἕνεκα λόγων γενικοῦ καὶ ὑψηλοτέρου συμφέροντος, ὡς ὅταν δημεύωνται τὰ ἐργαλεῖα καὶ τὰ προϊόντα τῶν κιθηλοποιῶν, ἢ τὰ ἀπηγορευμένα ὅπλα, ὅτε δυνατόν τὸ γινόμενον νὰ θεωρηθῇ οὐχὶ ὡς δήμευσις περιουσίας, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς μὴ ἀναγνώρισις τοῦ ἐπιδεκτικοῦ συναλλαγῆς τῶν δημευομένων πραγμάτων.

Ἀλλὰ καθὼς ἐν τῇ ἱατρικῇ ὑπάρχουσι περιστάσεις, καθ' ἃς ἐπιτρέπεται οὐχὶ μόνον ἡ ἀποκοπὴ γαγγραινώδους καὶ σептһπότος μέρους τοῦ σώματος πρὸς πρόληψιν ἀφεύκτου κινδύνου, ἀλλὰ καὶ ὅλως ὑγιоῦς καὶ ὑπερτρεφοῦς, διότι τὸ μέρος τοῦτο ἢ παρακωλύει τὴν κίνησιν μέλους τινὸς τοῦ σώματος, ἢ ἐπιπροσθεῖ εἰς τὴν αἰσθησιν, οὕτω κατὰ τοὺς περὶ τὸ δίκαιον ἀσχολουμένους ἐπιτρέπεται ἐνίοτε καὶ ἡ καθαρὰ δήμευσις ὑπὸ τῆς πολιτείας πραγματικῆς περιουσίας. Ἐντεῦθεν ἡ δήμευσις, εἴτε, ὅπως ἄλλως λέγεται, ἐκκλήσεις (secularisation) τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἢ μοναστηριακῶν κτημάτων. Ἰδωμεν κατὰ πόσον δικαιολογεῖται τὸ ἀντικρὺς ἐναντίον τοῦτο εἰς τὰς περὶ τοῦ ἀπαραβιάστου τῆς ἰδιοκτησίας τεθείσας ἀρχάς.

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι δικαίως πράττει καὶ ἐννόμως ἡ ἀρχὴ δημεύουσα καὶ διανέμουσα τοῖς πολίταις

τῶν ὑπὸ φιλαργύρου καὶ αἰσχροκερδοῦς τινος ἐμπορίου ἐπισωρευθέντα σῖτον, ὅταν βλέπῃ μητέρας ἀποθνήσκουσας μᾶλλον ἔνεκα τῆς μητρικῆς αὐτῶν ἀγωνίας ἢ τῆς πείνης, θεωρούσας τὰ τέκνα αὐτῶν ὡχρὰ, κατεσκληρότα καὶ τρέμοντα ὑπὸ τῆς ἀτροφίας. Τίς ἐπίσης δὲν θέλει δικαιοῦσαι τὸν στρατηγὸν ἀμέσως ὡς ἀκούσῃ ὅτι διέταξε δήμευσιν δολίως ἀποχρυπτομένων τροφίμων ὑπὲρ τῶν τὸ αἷμα καὶ τὴν ζωὴν αὐτῶν παρεχόντων θυσίαν εἰς τὸν βωμὸν τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος; Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις εὐρέθησαν καὶ οἱ ἐκ τῶν βυζαντινῶν ἡμῶν αὐτοκρατόρων, οἱ κατὰ καιροὺς δημεύσαντες εἴτε ἐκλαϊκεύσαντες διάφορα ἐκκλησιαστικὰ καὶ μοναστηριακὰ πράγματα καὶ κτήματα, καὶ περὶ ὧν ὁ λόγος ἐν τοῖς κατωτέρω.

Ὡς γνωστὸν, πρῶτος ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ὁ ἀνυψώσας καὶ παγιώσας τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ἐχορήγησε καὶ εἰς τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν, ἢ κατὰ τὰς λέξεις τῆς διατάξεως αὐτοῦ, *catholico venerabiliq̃ concilio*, τὴν ἰκανότητα τοῦ ἐκ διαθήκης κληρονομεῖν. Ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς κατόπιν ἐπεκύρωσεν ὅτι καὶ ἐξ ἀδιαθέτου ἔτι δικαιοῦνται αἱ ἐκκλησίαι καὶ αἱ μοναὶ νὰ κληρονομῶσι τὴν περιουσίαν τῶν ἐν αὐταῖς ἱερέων καὶ μοναχῶν.

Ἡ εὐσέβεια καὶ τὸ φιλάνθρωπον τῶν πρώτων χριστιανῶν ἀφ' ἑνὸς, καὶ ἡ καλὴ καὶ ἀξιεπαινος χρῆσις καὶ διαχείρισις τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ἀφ' ἑτέρου, ἐπήνεγκον βαθμὴδὸν καὶ κατ' ὀλίγον μέγαν σὺρὸν ἀκινήτων καὶ κινητῶν κτημάτων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν εἴτε τῶν ἐκκλησιῶν, εἴτε καὶ τῶν μονῶν.

Οἱ αὐτοκράτορες, φιλοτιμούμενοι καὶ ἀμιλλώμενοι πρὸς τὰς ζηλωτὰς ταύτας καὶ χριστιανικὰς διαθέσεις τῶν ὑπηκόων αὐτῶν, ἀμείβοντες δὲ ἐξ ἄλλου καὶ ἐπιβρῶννύοντες τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἀφιλοκερδίαν περὶ τὸ ἀγαθοποιεῖν προθυμίαν τῶν διαχειριστῶν, παρέσχον αὐθυμνήτως διάφορα προσωπικά καὶ πραγματικά προνόμια εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰς μονὰς, καὶ πολλὰς ἀπαλλαγὰς καὶ ἀτελείας εἰς τὴν περιουσίαν αὐτῶν.

Ἀλλ' ἰδοὺ ἀνεφάνη τὸ *non plus ultra* καὶ ἐνταῦθα ὡς εἰς πολλὰς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐπιχειρήσεις, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ καὶ μοναστηριακῇ περιουσίᾳ βλέπομεν ἐκλείποντα ἀνεπαισθήτως τὸν χριστιανικὸν ἐκείνον καὶ φιλάνθρωπον προορισμὸν τῆς κολοσσιακῆς αὐξηθείσης ταύτης περιουσίας. Πολλοὶ μοναχοὶ ἔπαυσαν θεωροῦντες τὴν περιουσίαν τῆς μονῆς δωρηθεῖσαν ὑπὸ ὁρῶν καὶ σκοποῦς φιλανθρω-

πικῶν καὶ κοινωφελῶν, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς τὸ ἴδιον αὐτῶν συμφέρον καὶ τὰς ὁρεῖς ὑπάρχουσας ἤρξαντο λοιπὸν ἐντρυφῶντες καὶ οὐχὶ μόνον ἐφ' ᾧ μὴ δεῖ, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλως ἀπηγορευμένα διὰ τε τὸ σχῆμα καὶ τὴν πολιτείαν αὐτῶν κατασπαταλῶντες τὴν περιουσίαν ταύτην. Ἄλλοι πάλιν αἰσχροκερδεῖς καὶ φιλοχρήματα μᾶλλον ἢ φιλοπάτριδες καὶ φιλόχριστοι, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς ἀτελείας καὶ τὰ προνόμια, ὧν ἀπήλαυσεν ἡ μοναστηριακὴ περιουσία, ἀνωκοδόμουν μονὴν τινα ἢ προσήρχοντο καὶ ἐκείροντο εἰς ὑπάρχουσαν καὶ μοναχοὶ οὕτω γενόμενοι ηὔξανον ἐμπορευόμενοι ἀπεριορίστως τὴν περιουσίαν αὐτῶν ὡς μοναστηριακὴν, ἢ ἀπήλαυον τῶν καρπῶν αὐτῆς ἀνέτως καὶ ἀταράχως, ἀπηλλαγμένοι ὅλως τῶν βαρῶν καὶ τῶν ὑποχρεώσεων τῶν λοιπῶν πολιτῶν.

Τοιαύτη κατάστασις πραγμάτων ἔπρεπε νὰ μὴ διέλθῃ ἀπαρτῆρητος αὐτοκράτορες, κηδόμενοι τῆς τιμῆς καὶ δόξης τοῦ κράτους καὶ φροντίζοντες ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῆς εὐημερίας τῶν ὑπ' αὐτοῦς, ἔπρεπε καὶ ἐπεβάλλετο αὐτοῖς ὡς καθῆκον, πρὸ παντὸς ἄλλου ἐχθροῦ ἐξωτερικοῦ, πρὸ πάσης ἄλλης ἀναγκαίας ἐσωτερικῆς μεταβρύθμισεως, τὸν σάρακα τοῦτον τοῦ μοναχικοῦ βίου ἐν τῷ κράτει ἢ νὰ καταστρέψωσιν παντὶ τρόπῳ, ἢ νὰ περιορίσωσιν ἐν τῷ τῆς διαφθορᾶς καὶ βλάβης διὰ τὸ κράτος ἔργῳ αὐτοῦ. Ἄν ἐπέτυχον ἢ οὐχί, δὲν ἐξετάζομεν νῦν, ἐπιζητούμεν μόνον νὰ εὕρωμεν ἂν καὶ κατὰ πόσον εἶχον δικαίωμα ἐνεργοῦντες οὕτω.

Θέντες ὡς κανόνα τὸ ἀπαρτῆριστον ἐν γένει τῆς ἰδιοκτησίας οἰασθήποτε, θὰ ἦτο πολὺ ἐπισφαλὲς νὰ παραδεχθῶμεν, ἔστω καὶ ἐλάχιστόν τινα, περιορισμὸν εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην. Ὁ ἐπιτρέπων καὶ τὸ μικρὸν ἔτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εὐρίσκεται ἐπὶ πρᾶνός, ἐν ᾧ δὲν δύναται νὰ προῖδῃ ποῦ μετὰ τινα στιγμὴν θέλει εὐρεθῇ. Πόσας δὲν ἀναφέρει ἡ ἱστορία καταχρήσεις καὶ αὐθαρεσίας, δικαιολογουμένας καὶ γινόμενας ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ τὴν αἰγίδα ἐξαιρέσεώς τινος τοῦ κανόνος, μικρᾶς τινος ἐπιτρεπομένης ἐλευθερίας πρὸς τι; Τὸ τοιοῦτο δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ καθαρῶς ὁμοιάζει πρὸς τὸ τοῦ μύθου ἐκείνου, καθ' ὃν προθύμως τις ἐδέχθη τὴν ἐκκοπὴν ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ ποσότητός τινος σαρκὸς ὠρισμένης, ἀλλὰ κατόπιν, ὅτε ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τοῦ μέλλοντος νὰ ἐπωφεληθῇ τὴν συμφωνίαν ταύτης, ὅτι μεγάλως ζημιωθήσεται ἂν καὶ κατ' ἐλάχιστον ἔτι μόνον κόψῃ πλεον τοῦ συμφωνηθέντος, συλλογισθεὶς μικρὸν οὗτος ἀπέσχεν. Ἀλλως δὲ, πρὸς τί ἐπὶ τὸ θεωρητικώτερον νὰ ἐξερευνῶμεν τὸ ζήτημα; μήπως δὲν ἔχομεν σύγχρονα

παραδείγματα τοιαύτης δημεύσεως καὶ ἐκλαϊκεύσεως μοναστηριακῶν κτημάτων, ὧν οἱ ἐργάται τὸν ἥσυχώτερον καθεύδουσιν ὕπνον τῆς συνειδήσεως, πεποιθότες καὶ βέβαιοι περὶ τοῦ νομίμου καὶ δεδικοιολογημένου τῆς αὐθαιρέτου καὶ παρανόμου αὐτῶν πράξεως;

Δὲν δύνανται οἱ ἐπιχειροῦντες νὰ δικαιολογήσωσι τὴν δήμευσιν τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας ν' ἀντιτάξωσιν ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι πρόσωπον φυσικόν, ὥστε νὰ ἔχῃ ἐμφυτον καὶ ἀναφαίρετον τὸ τῆς ἰδιοκτησίας δικαίωμα, ἀλλὰ πρόσωπον ἠθικόν, εἰς ᾧ ἡ πολιτεία ἔδωκε τὴν τοῦ ἀποκτᾶν ἱκανότητα, ὅθεν καὶ δύναται ν' ἀνακαλέσῃ αὐτὴν πάλιν ὅποταν θελῇ. Ἐν πρώτοις τοιαύτη αὐθαίρετος ἀνάκλησις ὑπ' οὐδενὸς, νομίζομεν, δικαιολογεῖται· ἡ Ἐκκλησία ἢ αἱ μοναὶ ἀποκτήσασαι ἅπασι τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας δικαιούνται νὰ διαφυλάξωσιν αὐτὸ καὶ προσπίσωσιν ἔτι, οὐχὶ δὲ νὰ ἐγκαταλείψωσιν ἔρμειον εἰς τὴν ἡγεμονικὴν αὐθαίρεσιν καὶ ἰδιοτροπίαν. Ἀλλὰ μήπως καὶ ὅταν παραδεχθῶμεν ὅτι ἔχει δικαίωμα πρὸς τοῦτο ἡ πολιτεία, εἶναι δυνατόν ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐξακολουθῶμεν θεωροῦντες ὑφισταμένην τὴν Ἐκκλησίαν ὡς πρόσωπον ἠθικόν, ἀλλ' ἄνευ δικαιώματος ἰδιοκτησίας; Ἡ Ἐκκλησία ὡς σῶμα ἠθικόν διατελοῦν ἐν τῇ πολιτείᾳ αὐτοτελὲς δικαιούται ὅπως ποιῇται χρῆσιν πάντων τῶν ἐφικτῶν μέσων, τῶν μὴ ἀντιβαινόντων βεβαίως εἰς τὸ συμφέρον καὶ τὸν προορισμὸν τῆς πολιτείας, πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπιδιωκόμενου ὑπ' αὐτῆς σκοποῦ. Ὑποθῶμεν ὅτι μετὰ τῶν μέσων τούτων δὲν ὑπάρχει ἡ ἰδιοκτησία· εἶναι δυνατόν ἐπὶ μίαν ἔτι στιγμὴν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι θὰ δυνηθῇ οὕτω νὰ ἐπιτύχῃ ἡ Ἐκκλησία τοῦ σκοπού·

Αὐθαίρετος λοιπὸν καὶ ἐπ' οὐδενὸς λόγου στηρίζεται πᾶσα δήμευσις κεκτημένης περιουσίας τῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ ὁμῶς ὁ Κικέρων προλαβὼν εἶπεν ὅτι ἐνίοτε τὸ *summum jus* εἶναι *summa injuria*. Ἄρα γε πρέπει καὶ θελεῖ μένει ἡσυχος ὁ ἡγεμὼν, ὅποταν τοῦ ἐχθροῦ ῥαγδαίως ἐπιπεσόντος ἐπὶ τῆς χώρας αὐτοῦ καὶ προχωροῦντος ἐν δυνάμει καὶ καταστροφῇ τῆς πατρίδος, οἱ πολῖται ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν βράζωσιν ὅπως ἐξέλθωσιν πρὸς ἀντιμετώπισιν καὶ ἀπόκρουσιν αὐτοῦ, στεροῦνται ὁμῶς εἴτε ὀπλων, εἴτε πολεμφοδίων, εἴτε καὶ τροφίμων ἔτι, ἐνῶ ἡ ἀναστελλοῦσα τὴν φιλοπάτριδα αὐτῶν ὁρμὴν αὕτη στενοχωρία καὶ ἀπορία ἤθελεν ἐκλείψει ταχέως, δημευομένων τῶν ἐν τοῖς σκευοφυλαχείοις τῶν μονῶν κατακειμένων καὶ ὑπὸ κωνορτοῦ περικαλυπτομένων χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν σκευῶν, ἢ τῶν ἐν ταῖς ἀποθήκαις τῶν μοναστηρια-

κῶν κτημάτων ἐναποκειμένων σιτηρῶν, ἐξαγομένων καὶ διανεμομένων τοῖς γνησίοις τέκνοις τῆς πατρίδος; Ἄρα γε πρέπει καὶ θελεῖ μένει ἡσυχος ὁ ἡγεμὼν θεωρῶν πολλοὺς ἐκ τῶν πολιτῶν αὐτοῦ πενομένους καὶ οἰκτροὺς, ἐνεκα ἐλλείψεως πόρου ζωῆς καὶ ἀφορμῆς πρὸς ἐργασίαν, ἢ τὰ τέκνα αὐτῶν περιφερόμενα εἰς τὰς ὁδοὺς ῥαχένδυτα καὶ κατεσπιλωμένα ὑπὸ βορβόρου τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ πολὺ χεῖρον διερχόμενα τὸν καταλληλότερον πρὸς ἐκπαίδευσιν καὶ διανοητικὴν αὐτῶν μόρφωσιν καιρὸν ἐν μεγίστῳ ἀκότει ἀμαθείας καὶ δυσεκνίπτῳ βορβόρῳ διαφθορᾷ, καταρτίζοντα δὲ οὕτω φυτώρια κακούργων καὶ ληστῶν διὰ τὸ μέλλον τῇ πατρίδι, ἐνῶ οἱ μοναχοὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐγκαταλείπουν εἰς τὴν χεῖρ τῆς μάλλον προθυμίας πρὸς ἐργασίαν τὰς καλλιτέρας καὶ εὐφροτέρας γαίας, ἢ καλλιεργοῦντες αὐτὰς ἀφ' ἑτέρου κατασπαταλῶσι τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν ζῶντες ἐν πάσῃ γλιδῇ καὶ σωματικῇ ἀπολαύσει, ἀπεργαζόμενοι οὕτω τὰ μοναστήρια ἀντὶ σεμνείων καὶ ἐνδοκιτημάτων ἐπιστήμης καὶ ἀρετῆς καταγώγια πάσης κακίας καὶ διαφθορᾷ;

Ὁ πολυμαθὴς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ σεβαστὸς ἡμῶν καθηγητὴς κ. Κ. Φρεαρίτης (οὗ ταῖς παραδόσεσι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἀκολουθοῦμεν) παραδέχεται ὡς λόγους δικαίας ἐκλαϊκεύσεως τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας τὰς ἐξῆς δύο περιπτώσεις· α') ἐν ὁμολογουμένως ἀπολύτῳ καὶ κατεπειγούσῃ ἀνάγκῃ τῆς πολιτείας, ὅτε πάντες οἱ νόμοι σιγῶσι καὶ μόνον τὸ τῆς ἐσχάτης ἀνάγκης δίκαιον ἐπικρατεῖ, καθ' ὃ ἐπιτρέπεται ἡ διάσωσις τοῦ γενικοῦ συμφέροντος ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ μερικοῦ καὶ ὅτε μετὰ τῆς κοινῆς συγκινδυνεύει καὶ ἡ τῆς Ἐκκλησίας σωτηρία· καὶ β') ὅτε ἡ ἐκκλησιαστικὴ περιουσία καὶ τὰ ἐκκλησιαστικά καθιδρύματα ἀπέβαλον τὸν ἀρχικὸν αὐτῶν προορισμὸν, ὑπηρετοῦντα ἄλλους σκοποὺς, ὅπως ἐναντίους καὶ πρὸς τὴν ἀποστολὴν τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς γῆς καὶ πρὸς τὸ συμφέρον καὶ τὴν ὑπαρξίν τῆς πολιτείας.

Τῆς δημεύσεως εἴτε τῆς ἐκλαϊκεύσεως διαφέρει ἡ λεγομένη ἐπίσπασις τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας· κατ' αὐτὴν οὐδόλως διαταράττεται ἡ ἐκκλησιαστικὴ περιουσία, μένει ὅπως καὶ πρότερον ὑπὸ τὴν κυριότητα τῆς Ἐκκλησίας, ἀφαιρεῖται δὲ μόνον ὑπὸ τῆς πολιτείας ἡ διοίκησις αὐτῆς, ἀνατιθεμένη εἰς ὄργανα τῆς τελευταίας· καὶ αὕτη ἡ πράξις τῆς πολιτείας, ὡς ἡ προηγουμένη, κατ' οὐδένα τρόπον δικαιολογεῖται. Ἐὰν ἡ πολιτεία αὐστηρῶς ἐπιβλέπῃ καὶ ποινὰς ὀρίζῃ ὅπως μὴ ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ βία τις καὶ ἄνευ οὐδενὸς λόγου ἀφαιρῇ τὴν διοίκησιν τῆς τοῦ

πλησίον αὐτοῦ περιουσίας, ὑπερτερχόμενος ὡς αὐτόκλητος προστάτης αὐτὸς εἰς αὐτήν, πᾶσι μᾶλλον κατακριτέα αὐτὴ αὐτὴ ἢ πολιτεία ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας οὐχὶ ἀνεχομένη τοῦτο ἀλλὰ καὶ διαπράττουσα;

Μετὰ τὰ ὀλίγα ταῦτα τὰ προεισαγωγικά, ἐρχόμεναι εἰς τὸ προκείμενον ἡμῶν θέμα.

Οἱ πρῶτοι ἐκ τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, οἱ ποιήσαντες τὴν ἀρχὴν καὶ δόντες τὸ παράδειγμα εἰς τοὺς μετ' αὐτοὺς τῆς δημεύσεως εἴτε ἐκλαϊκεύσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας εἶναι οἱ αὐτοκράτορες Λέων Γ' καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος ὁ Σ', ὁ ἀμειλίχτως στιγματισθεὶς ὑπὸ τῶν ἐναντίων αὐτοῦ διὰ τοῦ ἐπιθέτου Κοπρώνυμος (717—741 καὶ 741—775). Ἰσως εὐρίσκονται ἔτι ἄλλαν ζηλωταί τινες, οἵτινες ἅμα τῇ ἀνγνώσει τῶν δύο τούτων ὀνομάτων ἄρξονται σταυροκοπούμενοι καὶ ἀναθεματίζοντες τὴν μνήμην αὐτῶν, διότι διὰ διατάγματος τούτων (τοῦ Κωνσταντίνου συμβασιλεύοντος μετὰ τοῦ πατρὸς ἀπὸ τοῦ 720), δημοσιευθέντος τῷ 726 ἐδόθη ἡ πρώτη ἀφορμὴ εἰς τὴν μεταβρύθμιστικὴν ἐκείνην κίνησιν, τὴν ἐπὶ ἓνα καὶ πλέον αἰῶνα ἀναταράσσασαν τὸ κράτος, καὶ γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς εἰκονομαχίας. Ὡς χριστιανοὶ καὶ ἡμεῖς πόρρω ἀπέχομεν τοῦ ν' ἀντιταχθῶμεν εἰς τὰ ὑπὸ τῆς Ζ' οἰκουμένης Συνόδου θεσπισθέντα καὶ νὰ ζητήσωμεν νὰ ὑπερασπισθῶμεν τοὺς εἰρημένους αὐτοκράτορας διὰ τὰς περὶ τῆς λατρείας τῶν ἁγίων εἰκόνων δοξασίας· οὐδὲ πάλιν ἄλλαν ἐκθειαστὰς τῆς μνήμης αὐτῶν δεικνύμεθα ἀποκαλοῦντες καὶ κηρύττοντες αὐτοὺς ἔξοχα καὶ μεγαλοφυῆ πνεύματα· ἀποδίδομεν αὐτοῖς τὸ δίκαιον, καθ' ὅσον νομίζομεν, τὸ δίκαιον, οὗτινος καὶ αὐτὴ ἡ τιτλοφορούμενη ἀδέκαστος ἱστορία ἐστέρησεν αὐτοὺς ἐπὶ τοσοῦτους αἰῶνας, καὶ μόλις ἐπ' ἐσχάτων ἤρξατο γνωσιμαχοῦσα. Ἀλλὰ δὲν πταίει ἡ ἱστορία· κατηγόρησαν τοὺς εἰκονομάχους ἐνώπιον τοῦ παγκοσμίου τούτου κριτηρίου, ἐδίκασαν καὶ κατεδίκασαν χωρὶς διόλου νὰ θελήσωσιν ὅπως προσκληθῶσι καὶ οὗτοι καὶ ἀκουσθῶσι· δὲν εἶναι δὲ τὸ πρῶτον ἤδη ὅτε ἡ κατ'ἐρήμην δίκη χαρακτηρίζεται ὡς ἄδικος· οὐδὲν ἱστορικὸν ἔργον ἢ ἄλλο μνημεῖον γραφὲν ὑπὸ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς δοξασίας τῶν εἰκονομάχων ἀρῆχεν νὰ περισωθῇ οἱ ζηλωταί τῆς τῶν εἰκόνων λατρείας· κατ'αὐτὸ οἱ εἰκονομάχοι εὐρέθησαν εἰς χεῖρωνα θέσιν καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰουλιανοῦ, οὗ δυνάμεθα κάλλιστα νὰ σπουδάσωμεν τὸν χαρακτῆρα ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ. Κατόπιν δὲ τούτων ἔρχονται ὀρμαθίζοντες ἐπίθετα κακῶνυμα, πράξεις ἐπονειδίστους καὶ κατακριτέας,

κακουργήματα φρικτὰ, εἰς βάρος πάντων τῶν εἰκονομάχων. Εἶναι ἀληθῆ πάνθ' ὅσα γράφουσιν οἱ ὑπὲρ τῆς τῶν εἰκόνων λατρείας διακείμενοι ἱστορικοί; Ἐὰν οὐχὶ πάντα ψεύδη καὶ συκοφανταίαι, ποῖα καὶ πόσα εἶναι τὰ τοιαῦτα χαρακτηριζόμενα; ποῖα καὶ πόσα ἄγὰ γε τὰ καλὰ ἔργα καὶ διανοήματα τῶν εἰκονομάχων βασιλέων, τὰ ὁλλίως καὶ ἐκ κακῆς προαιρέσεως παρασιωπηθέντα ὅλως ἢ καὶ περικυπέντα, ἀλλοιωθέντα, διαστρεβλωθέντα;

Μόλις κατὰ τὰ 1852 ὁ κ. Ζαχαρίας ἐξέδοτο τύποις τὴν ἀπορίαν ἃς πῶς περισωθεῖσαν νομικὴν συλλογὴν τῶν πρώτων εἰκονομάχων βασιλέων, ἔργον σύντομον (ἐκ 17 τίτλων αποτελούμενον), ἀλλὰ περιεκτικόν, φέρον δὲ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν. «Ἐκλογὴ τῶν νόμων ἐν συντόμῳ γενομένη παρὰ Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου τῶν σοφῶν καὶ φιλευσεβῶν ἡμῶν βασιλέων ἀπὸ τῶν ἰνστιτούτων, τῶν διγέσεων, τοῦ κώδικος, τῶν νεαρῶν τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ διατάξεων, καὶ ἐπιδιόρθωσις εἰς τὸ φιλάνθρωπότερον ἐκτεθεῖσα, ἐν μηνὶ μαρτίῳ, ἰνδ. θ' ἔτους, ἀπὸ κτίσεως κόσμου 5591, 5592».

«Ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος Λέων καὶ Κωνσταντῖνος βασιλεῖς».

Ἡ μελέτη τῆς βίβλου ταύτης πλείστον φῶς ἐπέχυσεν ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τῶν πρώτων εἰκονομάχων βασιλέων· ἤρξατο ἐν πολλοῖς νὰ κλονίζῃ τὴν αὐθαίρετον ἐκδοθεῖσαν κατ' αὐτῶν ἐτυμηγορίαν τῆς ἱστορίας καὶ οὕτως ἀπεφάνησαν οὗτοι ἐνώπιον ἡμῶν, φέροντες τὴν δόξαν ἣν ὀλίγοι ἐκ τῶν βυζαντινῶν ἡμῶν αὐτοκρατόρων ἔχουσιν. Ἐπὶ τούτῳ ὀρεῖλομεν πλείστως ὅσας εὐχαριστίας εἰς τὸν σοφὸν ἡμῶν ἱστορικὸν κ. Κ. Παπαρρόηγόπουλον ἀόκνως ἐργασθέντα καὶ φιλοτεχνήσαντα τὸ ἱστορικὸν αὐτοῦ κάλλιτέχνημα, ἐν ᾧ τὴν ἀρμόζουσαν καὶ δικαίαν θέσιν ἀπένειμεν εἰς τοὺς εἰρημένους βασιλεῖς. (Ἐπεταὶ συνέχεια).

Ὡς σημειοῦ ἁμερικανικὴ τις ἐφημερίς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις τῆς βορείου Ἀμερικῆς δικηγόρων ὑπερβαίνει τὰς τριάκοντα τρεῖς χιλιάδας. Ἐν τῷ ἀνωτέρῳ δὲ κατὰ τὸν πληθυσμὸν γερμανικῷ κράτει μόλις ἀνέρχεται εἰς 5,500 μέχρις 6,000. Ἀλλ' ἡ δυσαναλογία δὲν εἶναι τόσο μεγάλη ὅσον ἐκ πρώτης ὁφείως φαίνεται, διότι δέον ν' ἀναλογισθῶμεν ὅτι ἐν Ἀμερικῇ ὑπάρχει πληρεπτάτη δικητικὴ ἀποκέντρωσις, καθιστῶσα ἀναγκαῖον τὸν ὑπέρτομον ἀριθμὸν τῶν δικηγόρων ἐν ᾧ ἐν Γερμανίᾳ κατὰ μέγα μέρος ἀναπληροῦσι τοὺς δικηγόρους οἱ δικηγόροι ὑπάλληλοι τῆς πολυπλοκωτάτης γραφειοκρατικῆς διακίσεως τοῦ κράτους τούτου.